

ผลสัมฤทธิ์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา
จังหวัดชัยนาท-กรุงเทพมหานคร

THE ACHIEVEMENT OF WATER RESOURCES MANAGEMENT IN CHAOPRAYA
WATERSHED AREA CHAI NAT-BANGKOK

พศิน วัชรชยะกุล¹ และสุชินชยันต์ เพ็ชรนิล²
Pasin Watcharachayakun¹ and Suchinchayan Petnin²

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

² อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาผลสัมฤทธิ์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดชัยนาท-กรุงเทพมหานคร 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดชัยนาท-กรุงเทพมหานคร และ 3) นำเสนอแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดชัยนาท-กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประชากรในเชิงคุณภาพ ได้แก่ บุคคลที่เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายและการขับเคลื่อนนโยบายการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา รวม 35 คน ใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก ประชากรในเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชากรที่อาศัยอยู่บริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยาและได้รับผลกระทบจากน้ำเจ้าพระยาใน 7 จังหวัด จำนวน 39,943 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 328 คน โดยการเปิดตารางของ Krejcie & Morgan สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ และการสุ่มแบบง่าย เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เจาะลึก และแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีอุปนัย และใช้สถิติขั้นพื้นฐานวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลสัมฤทธิ์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดชัยนาท-กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านการปรับปรุงสิ่งก่อสร้างที่มีอยู่เดิมอยู่ในระดับที่สุด ทั้งนี้เพราะการปรับปรุงสิ่งก่อสร้างที่มีอยู่เดิม เป็นภารกิจสำคัญของหน่วยงานภาครัฐที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่องและค่อนข้างจะเห็นเป็นรูปธรรมมากกว่าด้านอื่น
2. ปัจจัยด้านเครือข่ายร่วม ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดชัยนาท-กรุงเทพมหานคร มากกว่าปัจจัยตัวอื่นอย่างมีนัยสำคัญ
3. แนวทางการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดชัยนาท-กรุงเทพมหานคร เริ่มจากการกำหนดนโยบายภาครัฐให้ครอบคลุมกับสภาพปัญหาในพื้นที่ลุ่มน้ำตอนกลางทั้งหมด และการจัดทำแผนแม่บทที่อยู่บนพื้นฐานของสภาพปัญหาที่แท้จริง ตลอดถึงการนำนโยบายไปปฏิบัติที่

คำนึงถึงภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่ นอกจากนี้ ยังต้องพิจารณาการปรับปรุงองค์กรที่เกี่ยวกับน้ำ การปลูกจิตสำนึก การเตรียมความพร้อมในการอพยพ และการสร้างความพร้อมให้กับหน่วยงานท้องถิ่น

ABSTRACT

The research was the purpose to study 1) the achievement of water resource management in the Chao Phraya River Basin, Chai Nat-Bangkok 2) the factors affected the achievement of management of water resources in the Chao Phraya River Basin Chai Nat-Bangkok and 3) to provide guidelines for the management of water resources in the Chao Phraya, Chai Nat-Bangkok. The combine methodology research was used. The 35 people were population and using interviews, including the person who played a key role in policies making and policies implementation in the Chao Phraya River. The quantitative population of 328 samples was obtained using Krejcie and Morgan's table of Stratified Sampling and Simple Random Sampling to determine the sample size from 39,943 people lives in Chao Phraya Basin and affected by the Chao Phraya River in the seven provinces. The research methodologies employed were in-depth interview and questionnaires. Analytic Induction was utilized for data analysis of the qualitative population, while basic statistics analysis, namely frequency, percentage, mean, and standard deviation were used for quantitative population data analysis.

The research found that

1. Achievement of water resources management in the Chao Phraya River Basin, Chai Nat-Bangkok at the high. Considered of each aspects found that the renovation of an existing building at the most high, because of improvements to existing buildings was the important task of the government agencies operated continuously and would rather see a more substantial side.

2. Factors of the common network affecting the achievement of water resources Management in Chao Phraya River Basin, Chai Nat-Bangkok affected more than any other factors significantly.

3. A guideline for the management of water in the Chao Phraya River Basin, Chai Nat-Bangkok is to start from public policies making to covers all of central watershed problem. The master plan was based on the real problems. The master plan was based on the real problems throughout the implementation considering the social landscapes of the area also had to consider organizational improvements on the water. Making awareness and preparing to evacuate including to prepare the readiness of local agency were operated.

คำสำคัญ

ผลสัมฤทธิ์ การบริหารทรัพยากรน้ำ พื้นที่ลุ่มน้ำ

Keywords

Achievement, Water Resource Management, Watershed

ความสำคัญของปัญหา

ทรัพยากรน้ำมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพราะทุกกิจกรรมของมนุษย์จะต้องมีการใช้น้ำเป็นองค์ประกอบหลักในการดำรงชีวิตทั้งสิ้น ประเทศไทยว่ามีทรัพยากรน้ำที่เหมาะสมกับการใช้สอยเพื่อประโยชน์ในกิจกรรมการดำรงชีวิต (เสรี ศุภราทิตย์ และศศิน เฉลิมลาภ, 2555) และยิ่งประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมด้วยแล้ว น้ำยังเป็นสิ่งสำคัญที่จะขาดมิได้ ดังนั้น ทรัพยากรน้ำในประเทศไทยจึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต เปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงอวัยวะทุกส่วนภายในร่างกาย หากขาดน้ำหรือบริหารจัดการน้ำไม่ประสิทธิภาพอวัยวะทุกส่วนจะส่งผลให้เกิดความบกพร่องไปด้วย

ความจำเป็นและความสำคัญของทรัพยากรน้ำที่มีการใช้สอยอุปโภคบริโภคของประชาชน จึงกลายเป็นวาระสำคัญของชาติ ซึ่งทุกฝ่ายได้ร่วมมือกันบริหารจัดการน้ำที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพ ในปัจจุบันจะพบว่า ปัญหาของทรัพยากรน้ำ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการขาดแคลนน้ำ ปัญหาอุทกภัย และปัญหาน้ำเสีย ล้วนเกิดจากการบริหารจัดการน้ำอย่างไม่เป็นระบบทั้งสิ้น อีกทั้งยังขาดแนวคิดที่จะแก้ไขปัญหามการบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการจากทุกภาคส่วน (ทัศนา ทัศนมิตร, 2555) โดยใช้ฐานข้อมูลที่ต้องต้องทันสมัย สอดคล้องกับสภาวะการณ์ และครบถ้วน ถูกต้องแม่นยำโดยใช้กระบวนการวิจัยเข้าเป็นองค์ประกอบรวม (May, 1996) เพื่อค้นหาความจริงเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุ และความจำเป็น รวมทั้งการผลิตนวัตกรรมใหม่ ๆ ด้านการบริหารจัดการน้ำเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของคนทั้งประเทศ

ปัญหาพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยามีสภาพทรุดโทรม เนื่องจากการบุกรุกพื้นที่ การบริหารจัดการน้ำในภาพรวมไม่ชัดเจนและไม่มีการบูรณาการที่มีอำนาจในการจัดการทรัพยากรน้ำในภาพรวมได้อย่างเบ็ดเสร็จ ขาดแผนหลักในการบริหารจัดการน้ำในระยะยาว ทำให้การบริหารจัดการน้ำขาดทิศทางและความต่อเนื่อง รวมถึงขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณอย่างเพียงพอ ในขณะเดียวกันฐานข้อมูลยังไม่มีการเก็บอย่างเป็นระบบและไม่ทันต่อเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป กฎหมายด้านน้ำยังไม่ทันสมัยและขาดความชัดเจนในการสนับสนุนการจัดการทรัพยากรน้ำในส่วนรวม (กัมปนาท รักดีกุล, 2555)

นอกจากนี้ ยังขาดหน่วยงานที่ทำหน้าที่ด้านระบบการป้องกันน้ำท่วม ระบบการเตือนภัย ระบบการป้องกันตนเอง ระบบการต่อสู้กับน้ำท่วม ระบบการบรรเทาหรือเยียวยาผลกระทบจากน้ำ รวมถึงการบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (สนิท อักษรแก้ว, 2555) ส่วนปัญหาที่พบเพิ่มเติม คือ ขาดหลักการจัดการน้ำที่ดี อาทิ การจัดการน้ำที่ควรจะเป็นองค์รวมนองในมิติของสหวิทยาการ คำนึงถึงกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืน มีความเชื่อมโยงกับระบบนิเวศตาม

ธรรมชาติมากที่สุด และพัฒนาให้เป็นเครือข่ายจากหลายฝ่าย ทั้งภาครัฐ เอกชน รวมถึงประชาชน เพื่อให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำ (ประธาน สุวรรณมงคล, 2540)

หากมองในเชิงพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา จะพบว่ายังมีศักยภาพเพียงพอที่จะรับน้ำที่ไหลจากพื้นที่ต้นน้ำได้ ถ้าดำเนินการอย่างถูกต้องและเป็นระบบ ประชาชนได้รับการดูแล พื้นที่ชุมชน เศรษฐกิจสำคัญทั้งระดับจังหวัดและระดับประเทศต้องได้รับการป้องกัน รวมทั้งพื้นที่ที่นำมาใช้ผิวน้ำหลาก ต้องได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม (นิพนธ์ ตั้งธรรม, 2555) ในการนี้ การแบ่งโซนรับผิดชอบพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาตามแผนการบริหารจัดการน้ำของรัฐบาล ได้แบ่งออกเป็น 7 จังหวัด คือ นครสวรรค์ พระนครศรีอยุธยา สิงห์บุรี อ่างทอง ชัยนาท ปทุมธานี และนนทบุรี ทั้งหมดล้วนเป็นพื้นที่รับน้ำทุกสายที่ไหลมาจากบริเวณพื้นที่ต้นน้ำ จะเห็นได้ว่า พื้นที่เหล่านี้เป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญ หากบริหารจัดการน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพผล ประโยชน์ย่อมเกิดขึ้นกับทุกฝ่าย ในทางตรงกันข้าม หากบริหารจัดการไม่มีประสิทธิภาพ ผลเสียย่อมเกิดขึ้นกับทุกฝ่าย

ด้วยความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการบริหารจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาอย่างเป็นระบบดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดชัยนาท-กรุงเทพมหานคร” ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการรับรู้ข้อเท็จจริงในเชิงนโยบายและเชิงการบริหารอันจะนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

โจทย์วิจัย/ปัญหาวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดชัยนาท - กรุงเทพมหานคร เป็นอย่างไร
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดชัยนาท - กรุงเทพมหานคร เป็นอย่างไร
3. แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดชัยนาท-กรุงเทพมหานคร เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดชัยนาท-กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดชัยนาท - กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดชัยนาท - กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบผสมวิธี ได้แก่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก แล้วใช้การวิจัยเชิงปริมาณมาสนับสนุน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรที่อาศัยอยู่บริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยาและได้รับผลกระทบจากน้ำเจ้าพระยาใน 7 จังหวัด จำนวน 39,943 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 328 คน โดยการเปิดตารางของ Krejcie & Morgan สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ และการสุ่มแบบง่าย บุคคลที่เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและการขับเคลื่อนนโยบายการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา รวม 35 คน ใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก

3. เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาที่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วม 7 จังหวัด ประกอบด้วย ชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี นนทบุรี และ กรุงเทพมหานคร จำนวน 328 ฉบับ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ทั้งลักษณะมีโครงสร้าง และไม่มีโครงสร้าง ใช้สัมภาษณ์ผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบาย และการขับเคลื่อนนโยบายการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา รวม 35 คน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นข้อมูลแบ่งชั้นภูมิ โดยข้อมูลที่รวบรวมจากแบบสอบถามมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

- 1) ผู้ทำการวิจัยครั้งนี้สร้างแบบสอบถามเพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูล
- 2) ผู้ทำการวิจัยครั้งนี้ขอหนังสืออนุญาตแจกแบบสอบถาม จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างคือ ประชากรใน 7 จังหวัด ได้แก่ ชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี นนทบุรี และ กรุงเทพมหานคร
- 3) ผู้ทำการวิจัยแจกแบบสอบถามและรับคืนแบบสอบถาม
- 4) ผู้ทำการวิจัยดำเนินการตรวจสอบจำนวนแบบสอบถามเพื่อดำเนินการต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์และกำหนดใส่รหัส ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา วัดระดับการดำเนินการ ประกอบด้วย 1) ค่าร้อยละ 2) ค่าเฉลี่ย 3) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์พหุคูณถ้อยเชิงคุณ วัดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก มาตรวจสอบความสมบูรณ์และความน่าเชื่อถือ เช่น การตรวจด้านข้อมูล การตรวจสอบด้านผู้วิจัย การตรวจสอบด้านทฤษฎี หลังจากนั้นทำดัชนีข้อมูล โดยการจัดหมวดหมู่ส่วนข้อมูลที่ได้ตรวจสอบแล้ว จะทำเป็นข้อสรุปชั่วคราว และตัดข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องออกไป รวมถึงการสร้างบทสรุปขึ้นมาให้เชื่อมโยงกับตัวแปรการวิจัย พร้อมทั้งนำเสนอผลการวิจัยด้วยการวิเคราะห์ ทัศนคติ ความพึงพอใจ และความสรุปความ โดยใช้การพรรณนาเป็นแนวทางหลัก

ผลการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดชัยนาท-กรุงเทพมหานคร โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.64)

1.1 ด้านการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าและระบบนิเวศ พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.62) หน่วยงานราชการและประชาชนร่วมกันดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยเห็น

ความสำคัญของการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าบริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาเพิ่มขึ้น และหน่วยงานราชการได้จัดทำแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน ที่มีการจัดโซนการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เป็นระบบ รวมถึงการส่งเสริมให้ชุมชนปลูกป่าเศรษฐกิจและป่าชุมชนเพื่อป้องกันการพังทลายของริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาเพิ่มขึ้น

1.2 ด้านการบริหารจัดการเขื่อนเก็บน้ำหลัก พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 0.68) โดยมีการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบมากขึ้น เช่น ระบบการกักเก็บน้ำ ระบบการพร่องน้ำ และระบบการเปิด-ปิดน้ำ ซึ่งมีผลต่อพื้นที่ท้ายเขื่อน ซึ่งเป็นพื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่รับน้ำ นอกจากนี้ การบริหารจัดการน้ำในเขื่อนหลัก เริ่มมีแผนการบริหารรองรับมากขึ้น เพื่อให้การดำเนินการของหน่วยงานที่รับผิดชอบเป็นไปอย่างมีระบบ

1.3 ด้านการปรับปรุงสิ่งก่อสร้างเดิม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.67) แต่อย่างไรก็ตาม การปรับปรุงสิ่งก่อสร้างเดิม อาทิ คันกั้นน้ำ อาคารบังคับน้ำ เขื่อนขนาดเล็ก ฝายกั้นน้ำ ยังต้องปรับปรุงแก้ไขอีกจำนวนหนึ่ง เนื่องจากสิ่งก่อสร้างเดิมสามารถใช้การได้บางส่วน โดยต้องมีการปรับปรุง ซ่อมแซมเพิ่มเติม และไม่ต้องสร้างใหม่ ส่วนทางระบายน้ำ สิ่งกีดขวางทางน้ำต้องได้รับการขุดลอกให้แล้วเสร็จตามที่กำหนดไว้

1.4 ด้านการพัฒนาคลังข้อมูล พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = 0.68) การพัฒนาข้อมูลเรื่องน้ำทุกประเภท เริ่มจากฐานความรู้ที่มีอยู่เดิม เพื่อเป็นพื้นฐานในการพยากรณ์และการสร้างระบบเตือนภัยที่แม่นยำ และสามารถเชื่อมโยงไปยังหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้ใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ และการพัฒนาคลังข้อมูลยังรวมถึงการวางระบบข้อมูลสำคัญที่ยังขาดความสมบูรณ์ ก่อนที่จะนำไปวิเคราะห์และเผยแพร่แก่ประชาชน

1.5 ด้านการกำหนดพื้นที่รับน้ำนอง พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 0.65) บริเวณพื้นที่รับน้ำนองในกลุ่มน้ำเจ้าพระยามีจำนวนมาก แต่ใช้ประโยชน์ได้น้อย เมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนของมวลน้ำที่ไหลมาแต่ละปี และส่วนใหญ่พื้นที่รับน้ำนองมักจะเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งเคยเป็นพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก เป็นแม่น้ำ ลำคลองสาขาย่อย นอกจากนี้ บางครั้งพื้นที่รับน้ำนองอาจจะใช้พื้นที่สาธารณะภายในชุมชนด้วย

1.6 ด้านการปรับปรุงองค์การบริหารน้ำ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.63) แต่อย่างไรก็ตาม ยังต้องมีการปรับปรุงให้องค์การบริหารจัดการน้ำทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการ ตั้งแต่องค์กรระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับท้องถิ่น ให้สามารถทำงานอย่างรวดเร็วในภาวะฉุกเฉิน และให้มีเอกภาพในการทำงาน โดยการควบคุมองค์การที่รับผิดชอบเรื่องน้ำ มาไว้ในหน่วยเดียวกัน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดชัยนาท – กรุงเทพมหานคร

2.1 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม (X_1) ปัจจัยด้านการติดตามสอดส่องดูแล (X_3) ปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสาร (X_4) ปัจจัยด้านการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร (X_5) และปัจจัยด้านการจัดการงบประมาณ (X_6) ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดชัยนาท – กรุงเทพมหานคร ด้านการฟื้นฟูและอนุรักษ์และระบบนิเวศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.2 ปัจจัยด้านการมีเครือข่ายร่วม (X_2) ปัจจัยด้านการติดตามสอดส่องดูแล (X_3) ปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสาร (X_4) และปัจจัยด้านงบประมาณ (X_6) ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดชัยนาท-กรุงเทพมหานคร ด้านการบริหารจัดการเขื่อนเก็บน้ำหลัก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.3 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม (X_1) ปัจจัยด้านการมีเครือข่ายร่วม (X_2) ปัจจัยด้านการติดตามสอดส่องดูแล (X_3) ปัจจัยด้านการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร (X_5) และ ปัจจัยด้านการจัดการงบประมาณ (X_6) ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดชัยนาท-กรุงเทพมหานคร ด้านการปรับปรุงสิ่งก่อสร้างเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.4 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม (X_1) ปัจจัยด้านการมีเครือข่ายร่วม (X_2) ปัจจัยด้านการติดตามสอดส่องดูแล (X_3) ปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสาร (X_4) ปัจจัยด้านการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร (X_5) ปัจจัยด้านการจัดการงบประมาณ (X_6) ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดชัยนาท-กรุงเทพมหานคร ด้านพัฒนากล้องข้อมูล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.5 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม (X_1) ปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสาร (X_4) ปัจจัยด้านการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร (X_5) ปัจจัยด้านการจัดการงบประมาณ (X_6) ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดชัยนาท-กรุงเทพมหานคร ด้านการกำหนดพื้นที่รับน้ำนอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.6 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม (X_1) ปัจจัยด้านการมีเครือข่ายร่วม (X_2) ปัจจัยด้านการติดตามสอดส่องดูแล (X_3) ปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสาร (X_4) ปัจจัยด้านการจัดการงบประมาณ (X_6) ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดชัยนาท-กรุงเทพมหานคร ด้านการปรับปรุงองค์การบริหารน้ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. แนวทางการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดชัยนาท-กรุงเทพมหานคร เริ่มจากการกำหนดนโยบายภาครัฐให้ครอบคลุมกับสภาพปัญหาในพื้นที่ลุ่มน้ำตอนกลางทั้งหมด และการจัดทำแผนแม่บทที่อยู่บนพื้นฐานของสภาพปัญหาที่แท้จริง ตลอดจนการนำนโยบายไปปฏิบัติที่คำนึงถึงภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่ นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาการปรับปรุงองค์การที่เกี่ยวกับน้ำ การปลูกจิตสำนึก การเตรียมความพร้อมในการอพยพ และการสร้างความพร้อมให้กับหน่วยงานท้องถิ่น

อภิปรายผล

การบริหารจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา จังหวัดชัยนาท-กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า หน่วยงานทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ ได้ตระหนักเห็นความสำคัญของปัญหาเรื่องน้ำร่วมกัน โดยต้องการที่จะแก้ไขปัญหานี้อย่างเป็นระบบและต้องการเห็นความยั่งยืนสอดคล้องกับแนวคิดของ สนธิ อักษรแก้ว (2555) กล่าวไว้ว่า การแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบต้องอาศัยการบูรณาการทุกภาคส่วนให้เข้ามาทำงานร่วมกันได้

ตั้งแต่เรื่องของต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ซึ่งสามารถระดมผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเรื่องน้ำเข้ามา พุดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เพื่อจัดทำระบบมาตรการเกี่ยวกับการบูรณาการให้เป็นระบบ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการปรับปรุงสิ่งก่อสร้างที่มีอยู่เดิมมีผลสัมฤทธิ์มากที่สุด ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า สิ่งก่อสร้างที่มีอยู่เดิม เช่น ประตูระบายน้ำ ประตูกั้นน้ำ เขื่อนขนาดเล็ก ฝ่ายน้ำล้น เป็นต้น ได้รับการสนับสนุนในเรื่องของงบประมาณเพื่อใช้ในการปรับปรุงซ่อมแซมทุกปี และเมื่อมองในทางกายภาพค่อนข้างจะเห็นเป็นรูปธรรมเด่นชัดกว่า นอกจากนี้ การปรับปรุงสิ่งก่อสร้างที่มีอยู่เดิม เป็นภารกิจค่อนข้างจะถูกกับภารกิจของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมชลประทาน ซึ่งมีความชำนาญด้านการออกแบบ การก่อสร้าง และการปรับปรุงแก้ไขให้เกิดความยั่งยืน และคุ้มค่าต่อการใช้งาน เพราะฉะนั้น ภารกิจด้านการปรับปรุงสิ่งก่อสร้างที่มีอยู่เดิม จึงเป็นภารกิจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านนี้ได้ค่อนข้างดี

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาพบว่า โดยภาพรวมส่งผลทุกตัว ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากประชาชน ในฐานะที่เป็นผู้รับผลกระทบจากการบริหารจัดการทั้งทางตรงและทางอ้อม ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมดำเนินการ ร่วมตัดสินใจ และร่วมรับผลของการดำเนินการ ซึ่งหากสร้างการมีส่วนร่วมจากประชาชนได้มากขึ้น กระบวนการมีส่วนร่วมก็จะถูกขยายกลายเป็นเครือข่ายร่วมระหว่างพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากน้ำและเกิดความเข้มแข็ง สามารถสอดส่องดูแลการทำหน้าที่ของหน่วยงานราชการได้ ขณะเดียวกัน การติดต่อสื่อสารระหว่างองค์กรภาครัฐกับประชาชนในพื้นที่เป็นอีกหนึ่งช่องทางที่จะทำให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำประสบผลสำเร็จ เนื่องจากที่ผ่านมา องค์กรภาครัฐขาดการติดต่อสื่อสาร ทำความเข้าใจกับประชาชน จนทำให้ขาดความร่วมมือจากประชาชน ซึ่งการติดต่อสื่อสารยังรวมถึงการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารขององค์กรรัฐไปสู่ประชาชน อย่างน้อยให้ประชาชนได้ทราบว่า ภาครัฐกำลังดำเนินการอะไร และประชาชนจะมีส่วนร่วมอะไร ได้รับผลประโยชน์อย่างไร

นอกจากนี้ งบประมาณที่จัดสรรลงไปในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ เป็นปัจจัยที่ช่วยให้การบริหารจัดการน้ำ ประสบผลสำเร็จอย่างขาดเสียมิได้ เพราะงบประมาณเป็นเหมือนกับเส้นเลือดของร่างกาย ที่ทำหน้าที่หล่อเลี้ยงอวัยวะส่วนต่าง ๆ เพราะฉะนั้น หากมองในภาพรวมจึงถือว่า ปัจจัยทุกตัวล้วนมีความจำเป็นและส่งผลให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำประสบผลสำเร็จ สอดคล้องกับงานวิจัยของลักษณะพร โรจน์พิทักษ์กุล (2555) พบว่าปัจจัยการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เช่น การปรับองค์ความรู้ด้านการจัดการลุ่มน้ำให้ทันสมัยการผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีในท้องถิ่นกับความรู้ทางวิทยาการสมัยใหม่ การมีส่วนร่วมจากประชาชน การติดต่อสื่อสาร และการตรวจสอบจากทุกภาคส่วน เป็นต้น ปัจจัยทั้งหมดเหล่านี้ส่งผลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้ประสบผลสำเร็จ

เมื่อพิจารณาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาในแต่ละปัจจัยพบว่า ปัจจัยด้านการมีเครือข่ายร่วม ส่งผลต่อการบริหารจัดการน้ำอย่างมีนัยสำคัญมากกว่าปัจจัยทุกตัว ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า เครือข่ายร่วม เป็นเครือข่ายที่รวมตัวกันของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาน้ำท่วม ปัญหามลพิษ และภัยพิบัติต่าง ๆ อยู่เป็นประจำ จนกลายเป็นความเคยชิน และมีวิธีการเตรียมความพร้อมรับมือกับปัญหาที่จะเกิดขึ้น เมื่อดำเนินการด้วยชุมชนในลักษณะของการลงมือปฏิบัติจนกลายเป็นความรู้เกิดขึ้น และขยายผลของการเรียนรู้ไปสู่ชุมชนอื่น ๆ

ได้ทดลองดำเนินการ และประสบผลสำเร็จเช่นเดียวกัน ในที่สุดก็รวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายที่โยงใยผลประโยชน์สาธารณะร่วมกัน ทำให้การบริหารจัดการน้ำภายในชุมชนประสบผลสำเร็จค่อนข้างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของศรีธนชัย แยมไธย (2554) พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการกลุ่ม ได้แก่ การจัดการในลักษณะความเป็นเครือข่ายร่วมและการบริหารจัดการอย่างบูรณาการ และสอดคล้องแนวคิดของ ปธาน สุวรรณมงคล (2540) ให้ความเห็นว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้เกิดประสิทธิภาพ ได้แก่ การจัดองค์การที่ดีและเหมาะสม มีความเชื่อมโยงกับทรัพยากรธรรมชาติ มีลักษณะความเป็นเครือข่าย มีระบบการประสานงานระหว่างองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะนโยบาย

1.1 การกำหนดนโยบายของรัฐบาลควรพิจารณาถึงความชัดเจนในเนื้อหาสาระและเป้าหมายของการพัฒนา มิฉะนั้น หน่วยงานราชการในฐานะผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ จะไม่สามารถแปลงสาระสำคัญของนโยบายให้ไปสู่การปฏิบัติได้ถูกต้องสอดคล้องกับความต้องการของรัฐบาลและประชาชนในพื้นที่ได้

1.2 ไม่ว่ารัฐบาลจะมาจากพรรคการเมืองใด หากได้มีโอกาสเข้ามาบริหารประเทศแล้ว ควรจะพิจารณานโยบายการบริหารจัดการน้ำให้คงไว้ดังเดิม ถ้าหากจะมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายอะไร ควรจะเปลี่ยนแปลงเฉพาะที่เป็นจุดด้อยหรือข้อบกพร่องเท่านั้น

1.3 การกำหนดนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างสอดคล้องกับความต้องการของพี่น้องประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา รัฐบาลควรที่จะสำรวจข้อมูลจากประชาชนในพื้นที่ แล้วนำเอาความต้องการมากำหนดเป็นนโยบายอย่างเป็นระบบ

1.4 การกำหนดนโยบายการแก้ไขปัญหาเรื่องทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบและเป็นความจำเร่งด่วนที่ต้องเร่งดำเนินการ และคำนึงถึงความคุ้มค่า ดังนั้น รัฐบาลควรพิจารณาถึงความคุ้มค่า เมื่อได้กำหนดนโยบายการแก้ไขปัญหาหน้าบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา

1.5 การกำหนดนโยบายของรัฐบาลควรที่จะคำนึงถึงกรอบระยะเวลาแล้วเสร็จของภารกิจ และมีการกำหนดกรอบระยะเวลาให้ชัดเจน เพื่อง่ายต่อการปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบ

2. ข้อเสนอการนำไปปฏิบัติ

2.1 รัฐบาลควรที่จะปรับโครงสร้างองค์การที่รับผิดชอบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้ชัดเจน โดยควรรวมหน่วยงานที่มีภารกิจเรื่องน้ำมาไว้ในที่หน่วยเดียวกัน หรืออาจจะตั้งเป็นกระทรวงน้ำขึ้นมา แยกต่างหากจากกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ทำหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องน้ำโดยตรง

2.2 รัฐบาลควรที่จะเร่งกระจายอำนาจ ภารกิจไปโดยเร็ว โดยเฉพาะภารกิจด้านการเตรียมความพร้อม การแก้ไขปัญหาสาธารณภัยในเบื้องต้นให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อย่างน้อยการจัดสรรงบประมาณ การกระจายภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพอจะดำเนินการได้ โดยไม่ต้องกังวลว่า ท้องถิ่นจะทำได้หรือไม่

2.3 รัฐบาลควรจะต้ององค์กรเฉพาะกิจร่วมดำเนินการ โดยรวมบุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะด้านเข้ามาไว้ในหน่วยเฉพาะ เพื่อแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา และสร้างเป็นแบบอย่างของการบูรณาการทำงานให้เห็นเป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง

2.4 รัฐบาลควรจะต้องบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา โดยใช้หลักคิดที่ว่า ใช้ประชาชนในชุมชนในพื้นที่เป็นฐานการแก้ไขปัญหาเสมอ หรือนำเอาปัญหาและความต้องการของประชาชนเป็นที่ตั้งแล้วใช้กระบวนการการบริหารที่เป็นไปตามหลักวิชาการแก้ไข

3. ข้อเสนอในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการทำวิจัยเรื่องการบริหารการพัฒนาแม่น้ำเจ้าพระยาในพื้นที่กลางน้ำอย่างครบวงจร

3.2 ควรมีการทำวิจัยเรื่องรูปแบบการสร้างเครือข่ายร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา

3.3 ควรมีการทำวิจัยเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา

บรรณานุกรม

- กัมปนาท ภักดีกุล. (2555). **เตรียมรับมืออุทกภัย “ภารกิจ” สำคัญกว่าองค์กร**. เนชั่นสุดสัปดาห์ ฉบับที่ 1029 ประจำวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2555.
- นิพนธ์ ตั้งธรรม. (2555). การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์กำหนดเขตศักยภาพความเหมาะสมของพื้นที่เกษตรกรรมสำหรับการคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม ในพื้นที่ตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา. **วารสารสมาคมสำรวจข้อมูลระยะไกลและสารสนเทศภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทย**. 13(1), 30-43.
- ทัศนาศ ทศนมิตร. (2555). **อดีต-อนาคตน้ำท่วม: พิบัติภัยคุกคามไทย**. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- ปธาน สุวรรณมงคล. (2540). **การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ**. รายงานการวิจัย โครงการปรับสภาพการสู่ยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ: กองกลางสำนักคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- ลักษณาพร โรจน์พิทักษ์กุล. (2555). **ลักษณะยุทธศาสตร์ส่งเสริมการบริหารจัดการน้ำท่วมซ้ำซากของ 14 ตำบลฝั่งซ้ายแม่น้ำบางปะกง-ปราจีนบุรีในมิติของชุมชน**. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนรินทร์**. 21(1), 67-80.
- สนิท อักษรแก้ว. (2555). **ป่าชายเลน: นิเวศวิทยาและการจัดการ**. กรุงเทพฯ: คอมพิวเตอร์แอดเวอร์ไทซิง.
- เสรี ศุภราทิตย์ และศศิน เฉลิมลาภ. (2555). **“พายุหิมะอันตราย”**. ชวน 2 กูรูเรื่องน้ำถกประเด็นน้ำท่วม ไทยรัฐออนไลน์ 19 กันยายน 2555.
- ศรีธนนชัย แยมไธย. (2554). **แนวทางการบริหารจัดการน้ำชลประทานเพื่อการเกษตรแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่ ตำบลกกตูม อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- May, L.W. (1996). **Water resources management**. Handbook (McGraw Hill, USA., 1996).